

DİLİM DÖNDÜĞÜNCE

Dil dünyadaki bütün medeniyetlerin varlığını oluşturmada önem teşkil etmektedir.

Medeniyetlerin kültürü, sosyal yapısı ve gelenekleri gibi unsurların temeli dildir. Geçmişten günümüze kadar insanoğlu iletişim kurabilmek ve milli kimliğine sahip olabilmek amacıyla öz dilini oluşturmuştur. Milletlerin oluşturduğu bu diller hem var olmalarında hem de bu varlıklarını sürdürebilmelerinde temel bir niteliktir. İnsanlar yaşadıkları millete olan aitlik ve bağlılık hissini dilinin tarihi ile önemini bilip yok olmasını engelleyerek duyumsayacaktır. Kişinin öz benliğinin oluşması ise dilinin varlığı ile mümkündür.

Dilin Türk tarihindeki zengin varlığını gözler önüne sermek adına Kaşgarlı Mahmut'un yazmış olduğu Dîvânu Lugâti't-Türk insanlığı aydınlatan ve bilinçli hâle getiren bir eserdir Türk dilinin köşe taşı olarak nitelendirebileceğimiz bu eser dilin sınırlarının oluşmasına katkı sağlamıştır. Türk tarihin ilk sözlüğü olma özelliği taşıyan Dîvânu Lugâti't-Türk, yazarın 2 yılda yazdığı ve kültür, coğrafya, sağlık , atasözleri ve kelimelerden oluşur. Kitabın günümüze ulaşan tek nüshası Muhammed bin ebî Bekr ibn ebi'l-Feth tarafından istinsah edilmiştir. Dönem dönem farklı alimlerin eline geçen bu eserin doğruluğu kitabı değerlendirmek için yazılan kitaplara bakarak karşılaştırılabilir. Türk olmaktan övünç duyan Kaşgarlı Mahmut aynı zamanda bir bilimi adamı olarak görülmüştür. Coğrafyası hatırı sayılır derecede iyi olan Kaşgarlı Mahmut Dîvânu Lugâti't-Türk için ciddi araştırmalar, geziler yapmıştır. Dilin halkın yaşamına olan etkisini gözlemlemiştir. Halkın arasına karışarak sadece dil ile ilgili değil kültürel ve sosyal yapı olarak da incelemeler yapmıştır. Gezerek ve bizzat görek yazdığı bu eserde doğru yanlış olaylar, durumlar açıkça ifade edilmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un bu objektif tutumu ile okurlarının olayları bu denli bilmesi gelişimlerine fayda sağlayacaktır. Müslümanlığa önem veren yazar bu eseri yazmaya önceden karar vermiş ve Türk dilinin Arapçadan üstün olduğunu göstermek maksadı ile de yazmıştır. Kitabın girişine Allah'ın adıyla başlamış ve devamında Türklerin önemini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Tanrı'nın, devlet güneşini Türk burçlarından doğurmuş olduğunu ve Türklerin ülkesi üzerinde göklerin bütün dairelerini döndürmüş olduğunu gördüm. Allah onlara Türk adını verdi ve yeryüzüne hâkim kıldı.”*

Sekiz bölümden oluşan ve her bölümü ikiye ayrılan bu kitapta Kaşgarlı Mahmut, bu bölümlendirmeyi Arapların dil bilgisine göre yapmıştır. Hakaniye lehçesi ile yazılan Dîvânu Lugâti't-Türk'ün açıklamaları Arapça ile yazılmıştır. Dil bilgisinin yanında daha iyi anlaşılması için şiir, atasözleri ve deyimlere de yer verilmiştir. Türk lehçelerini toplayan kitap anlamına gelen bu eserin sonunu Kaşgarlı Mahmut şu sözlerle noktalamıştır :

“ Hamdolsun âlemlerin Rabbi Allah’a... Hüseyin oğlu Mahmud der ki: Bu kitabı yazmaya başlarken Türk dilinin sözlerini toplama, kurallarını ve usullerini bildirme, ölçülerini açıklama, bölümlerini sıralama sözünü vermiştik. Bu sözümüzü yerine getirmiş, amacımıza ulaşmış oluyoruz. Gereksiz sözleri, fazlalıkları, kullanımdan düşmüş şekilleri kitabın dışında tuttum. Burada sona eren kitabımız sonsuza kadar varlığını sürdürsün. Hamd, ezeli ve ebedi olan Allah’a, salat ve selam Muhammed’e ve onun soyuna olsun...”

Dilin mahiyetini ve değerini bizlere itina ile anlatan Dîvânu Lugâti't-Türk tükenmeyecek olan bir hazinedir. Her bir kelimesi ayrı mânâ taşıyan bu eserden insanların alacağı bilgiler ve çıkaracağı sonuçlar ile bu hazine çoğalacak ebediyete intikal edecektir.

Rüzgarın savurduğu tohum misali mürekkebine alın teri karışarak yazılan her bir sözcük, vuku bulacağı gönülde bir yeni filiz yeşertecektir. Ve bu filiz kişinin ufkunun genişlemesine vesile olacaktır.

Bu eşsiz ve emek kokan kitaptan iktibas ile Türk dilinin mahiyeti şu şekilde tabir edilmiştir :
“Türk dilini öğreniniz, çünkü onların çok uzun sürecek saltanatları vardır.”

Sözlerime Kaşagarlı Mahmut’un temennisi ile son vermek istiyorum. Bu eser sonsuza kadar anılsın ve ebedi bir hazine olsun.